

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 листопада 2023 року

Київ 2023

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 листопада 2023 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 290 с.

Видання містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the IV International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 11 від 23 листопада 2023 р.)

ISBN 978-617-8171-09-4

© Інститут землекористування НААН України, 2023
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2023

Гуторов А.О.
д.е.н., проф., чл.-кор. НААН
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ТЕОРІЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕНТИ

Сучасна теорія ренти є неокласичною, якісно еволюціонує в умовах неоліберальної глобалізації й сітізації, ствердження парадигми економіки постмодерну. Ренту перестали розуміти в класичному значенні як земельну ренту, розширивши її зміст до всіх видів ресурсів й економічних благ, обмеженість у кількісних і якісних характеристиках яких у певний момент часу приносить їхнім власникам додатковий дохід, не створений під час підприємницької діяльності. Уся рента в довгостроковій перспективі є диференціальною, містить ентропію квазіренти, однак у той же час вона залишається результатом реалізації права власності, що зумовлює й суб'єкт привласнення самої ренти.

У зв'язку з відходом від догм класичної політекономії в науковій літературі нині використовують три рентні категорії: «рента», «економічна рента» й «земельна рента», що поєднують у собі засади трудової теорії вартості та теорії граничної корисності. Загалом під рентою розуміють дохід власника будь-яких ресурсів (факторів виробництва), що не пов'язаний із підприємницькою діяльністю [1, с. 30]. Рента як правова категорія – це плата, яку періодично виплачують у формі певної грошової суми або в іншій формі, і виникає якщо одна сторона (власник) передає іншій (платнику) у користування будь-яке майно [2, с. 7]. Умови сплати, форму й розмір ренти встановлюють відповідним договором. Незважаючи на перехід до капіталістичного способу виробництва, у господарській практиці збереглися такі форми докапіталістичної ренти, як відробіткова (без трудової повинності), натуральна й змішана (частину сплачують грошми, частину послугами й продукцією).

Уся рента поділяється на економічну й земельну ренту (рис. 1). Цей поділ доволі умовний, тому що земельна рента є складником природно-ресурсної ренти, але, зважаючи на наявність власного теоретико-методологічного базису, її відокремлюють. Економічна рента, своєю чергою, – це наддохід власника ресурсів, пропозиція яких обмежена в довгостроковій перспективі, і що пов'язаний із непідприємницькою діяльністю. З погляду теорії фірми, економічна рента є частиною прибутку підприємця, пов'язаного з нееластичністю пропозиції факторів виробництва. Часто її ототожнюють з квазірентою, що методологічно є некоректним.

Аналіз наукових праць з теорії економічної ренти дав змогу зробити такі висновки: якщо пропозиція ресурсу абсолютно нееластична за ціною (коефіцієнт еластичності дорівнює нулю), то завжди виникає абсолютна й диференціальна рента; при еластичній пропозиції виникає диференціальна рента, розмір якої зменшується в міру збільшення еластичності та взагалі зникає, коли еластичність стає абсолютною.

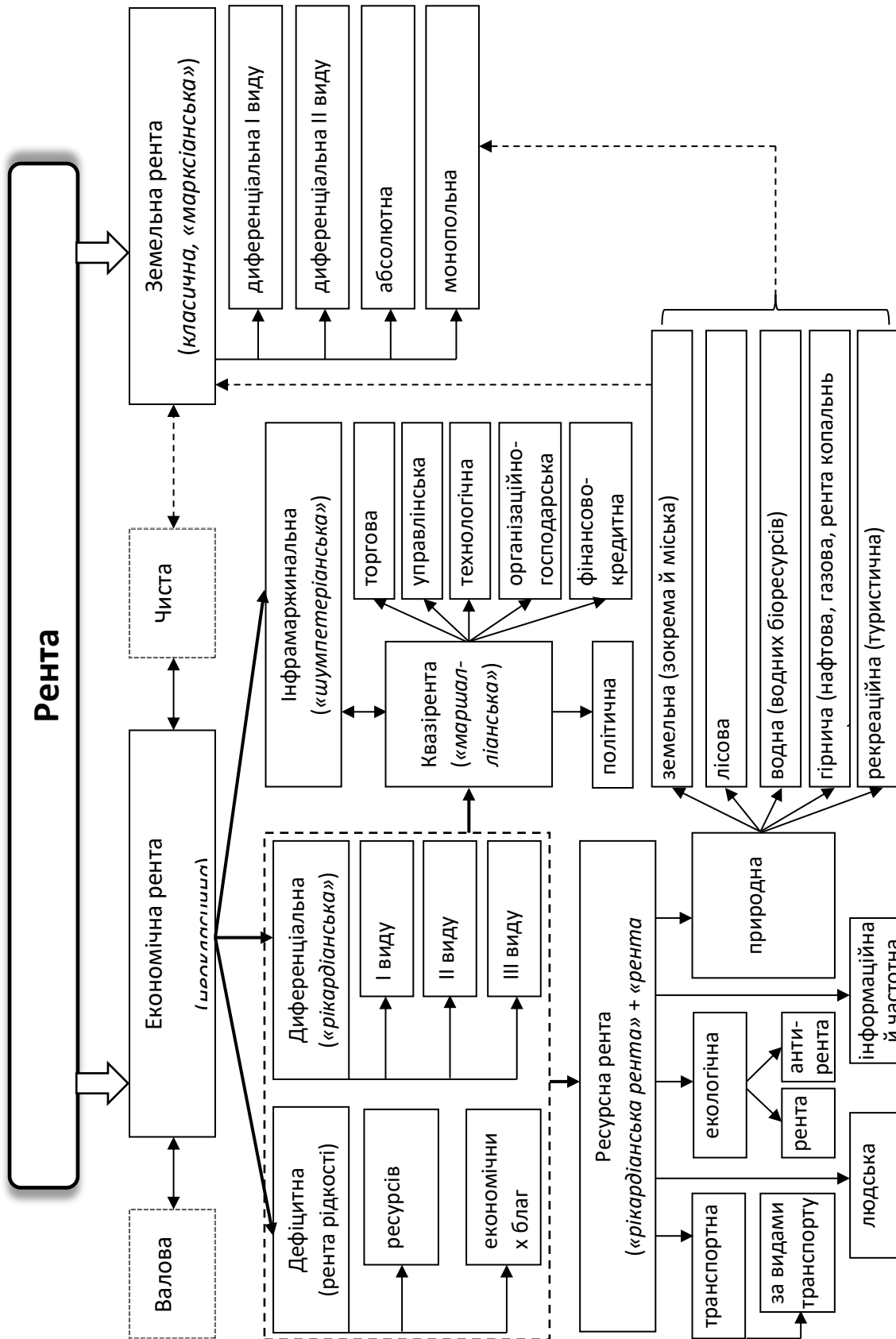

Рисунок 1. Таксономічна система ренти в сучасній економічній парадигмі
Джерело: розробив автор.

Економічна рента поділяється на дефіцитну, яка за своєю природою відповідає монопольній ренті, диференціальну й інфрамаржинальну ренту. Диференціальна рента залежно від умов виникнення є трьох видів. Так, диференціальна рента I виду зумовлена відмінностями ресурсів за якісними характеристиками, зокрема й місцезнаходженням. Диференціальна земельна рента I залежить від родючості ґрунту й місця знаходження ділянки, а її обсяг визначають як різницю між суспільною (середня індивідуальна ціна на гірших ділянках) та індивідуальною ціною виробництва на кращих ділянках. Її сутність – екстенсивне ресурсокористування.

Диференціальна рента II виду з'являється тоді, коли рівень інтенсифікації виробництва певного суб'єкта господарювання перевищує такий самий рівень його найближчих конкурентів за умови, що вони використовують подібний за характеристиками ресурс. Коли значну частину виробленої продукції перерозподіляють за собівартістю всередині агропромислового формування для її дальшої переробки, а надлишок сировини та готову продукцію реалізують на ринку, створюється підґрунтя для появи диференціальної ренти III виду як наддоходу, який має міжпродуктовий та/або міжгалузевий характер. Тоді диференціальні ренти I–III видів співвідносяться між собою за стадіями ланцюга створення додаткової вартості: «ресурс (диференціальна рента I) – виробництво (диференціальна рента II) – продукт (диференціальна рента III)». З погляду теорії граничної корисності диференціальна рента III є наслідком додатної перехресної еластичності попиту й пропозиції, коли ресурси стають субститутами. Донині ще не обґрунтовано теорію виникнення диференціальної земельної ренти III виду, тому що землю вважають незамінним благом. Проте деякі науковці вже доводять взаємозамінність землі штучною гідропонікою [3], що слугуватиме підґрунтям для перегляду теорії земельної ренти в майбутньому.

Інфрамаржинальна рента виникає завдяки меншим альтернативним витратам, що здійснює одержувач ренти, порівняно з іншими економічними агентами. Її джерело – підприємницький хист, проте економічно вона є надлишком над підприємницьким (раціоналізаторським) доходом. Водночас інфрамаржинальна рента тісно пов'язана з квазірентою, тому що носить тимчасовий («примарний») характер, зникаючи залежно від змін ринкової кон'юнктури та під тиском конкурентів.

Список використаних джерел

1. Гуторов А.О., Гуторов О.І., Грошев С.В. Управління ефективністю використання земельних ресурсів фермерських господарств: теорія та практика сталого землекористування / за заг. ред. А.О. Гуторова. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. – 224 с.
2. Данилишин Б.М., Міщенко В.С. Рентна політика в Україні. Київ: ЗАТ «Нічлава», 2004. 68 с.
3. Song Y. Differential Land Rent III. *Journal of Weifang University*. 2011. No. 5. Pp. 94–97.

Modern paradigm of land rent theory

Abstract. The paradigmatic framework of the land rent theory has been systematized. The taxonomic system of rent in the modern economic paradigm has been developed.